

MAHMUD KAŞQARLININ “DİVANÜ LÜĞAT-İT-TÜRK” ƏSƏRİ VƏ AZƏRBAYCAN DİLÇİLİYİ

Mahmud Kaşqarlı “Divanü lüğət-it-türk” əsərini 1072-1078-ci illər arasında Bağdadda yazmışdır. Müəllif orta əsr müsəlman aləmindəki bütün elm sahələrinə bələd olan bir mütəfəkkir kimi türk xalqlarının tarixini, ədəbiyyatını, dünyagörüşünü, etnoqrafiyasını, xüsusilə zəngin dil xüsusiyyətlərini özündə toplayan, analoqu olmayan bir əsər yaratmışdır. Bu əsər mötəbər mənbə kimi öz dəyərini indi də qorumaqdadır.

Əsər 1937-ci ildə türk dünyasında ilk olaraq Xalid Səid tərəfindən Azərbaycan dilinə tərcümə olunsa da, antimilliləşmə qüvvələr onun nəşrini yasaqlamış, tərcüməçini isə millət xaini kimi qətlə yetirmişlər.

2006-cı ildə “Lüğət”i Ramiz Əskər Azərbaycan dilinə tərcümə edib, nəfis şəkildə, dörd cildə nəşr etdirmişdir. Bu nəşrdən sonra Azərbaycan dilçiliyində “Lüğət”in öyrənilməsinə başlanmış, xüsusilə onun linqvistik, poetik və mətnşünaslıq aspektləri araşdırma obyektinə çevrilmişdir.

Milli türkologiya məktəbinin banisi, Avropada XIX əsrdə aşkarlanan tarixi-müqayisəli metodu iti fəhmi ilə dünya dilçiliyi tarixində ilk olaraq anlayan və tətbiq edən Böyük türkçü, görkəmli leksikoqraf Mahmud Kaşqarlı damarında türk qanı axan hər bir adam üçün həqiqi qürur mənbəyidir. Onun təxminən min il bundan əvvəl yazdığı “Divanü lüğət-it-türk” əsəri bu gün də öz elmi dərinliyini, müasirliyini qoruyub saxlayır və müasir türk dillərinin müxtəlif məsələlərinin – leksik, morfoloji, söz yaradıcılığı, fonetika və fonologiya həm tarixi, həm də indiki vəziyyətinin araşdırılmasında əvəzsiz mənbə olaraq qalır.

Əsərin yazıldığı dövr ziddiyyətli hadisələrlə dolu olsa da, türk ulusunun altın dövrü hesab olunur. Dövrünün gözünə açılan, qəlbi vətən, dil sevgisi ilə aşılıb daşan M.Kaşqarlı soy şəcərəsinə görə Qaraxanilər sülaləsinə daxil idi. Tarixdə ilk türk-islam dövləti olan Qaraxanilər dövründə türk dilinə olan marağ, türk dilinin nüfuzu birə-beş artmışdı. M.Kaşqarlı öz soykökü barədə “Divan”da belə yazır: “Bizim atalarımız olan bəylərə “Xəmir” deyirlər, çünki oğuzlar “Əmir” deyər bilmədikləri üçün əlfi x-yə çevirib söyləyirlər. Atamız türk ellərini Samanoğullarından alan bəydir, adına Xəmir Təkin deyilir” (3, 115). Təkin sözünün mənası qul olsa da, bu söz xaqanın övladlarına və xanədanın bütün kişi üzvlərinə verilən ümumi ünvanıdır. Kaşqarlının özünün hansı şəhərdən olması haqqında da zidd fikirlər söylənilir. Bir fikrə görə, Kaşqarlının atası barsağanlıdır, sonra Kaşqara köçmüş, “Kaşqari” nisbətini alan Mahmud burada doğulmuşdur (3, 37). Son araşdırmalarda Kaşqarlının 1008-ci ildə anadan olduğu, 1095-ci ildə Opalda vəfat etdiyi, Qaraxanilərə məxsus ailə məzarlığında dəfn olunduğu qənaəti söylənilir.

Kaşqarlı öz dövrü üçün mükəmməl təhsil almışdır: O, ilk təhsilini “Mədrəseyi-Saciyyə”də almış, sonra Səmərqənddə, Nişapurda və Buxarada təhsilini davam etdirmişdir. Verilən məlumatlara görə, o öz dövrünün bütün elmlərinə bələd imiş, mədrəsələrdə tədris olunan riyaziyyat, həndəsə, astronomiya, dil, coğrafiya, təbabət və s. elm sahələrində dərin biliyə malik imiş. On-on beş il türk oymaqlarını, şəhərləri, kəndləri qarış-qarış gəzən, müxtəlif insanlarla birbaşa kontaktda olan, canlı dili həssaslıqla müşahidə edən bu böyük alim 30-dan yuxarı türk ləhcəsini bütün incəliklərinə qədər öyrənmiş və qeydə almışdır. “Divan”da türk boylarından yalnız qırğız dilinə aid nümunələr yoxdur. M.Kaşqarlı bu dili xüsusi olaraq araşdırdığını qeyd edir... Lüğətdə oğuz, qıpçak, karluq, bulqar, savur, tatar, türkmən və s. onlarla türk dilinin və türk olmayan, lakin türkcə danışan tabutların, xotənlərin dil xüsusiyyətləri, əraziləri, psixologiyası barədə dəqiq, ətraflı məlumat verilir. “Divan” ərəbcə yazıldığından külli miqdarda ərəbcə, farsca, çincə nümunələrə də rast gəlinir. Ümumilikdə qırxa yaxın dil və ləhcə nümunələri müqayisəli təhlilə cəlb olunmuşdur. “Divan”da oxuyuruq: “Mən türklərin, türkmənlərin, oğuzların, çigillərin, yuğmaların, qırğızların şəhərlərini və məskənlərini uzun illər başdan-başa dolaşdım, sözlərini topladım, müxtəlif sözlərin xüsusiyyətlərini öyrəndim, yaddaşıma həkk etdim. Mən bu işləri dili bilmədiyim üçün deyil, əksinə bu dillərin ən kiçik fərqlərini göstərmək üçün elədim. Yoxsa ki mən dil sahəsində onların ən bələğətli, ən aydın danışanı, ağılca ən incəsi, sayca ən nəcabətli, savaşa ən mahir nizəçisiyəm. Mən onlara o qədər diqqət yetirdim ki, türk, türkmən, oğuz, çigil, yağma, qırğız boylarının dilləri bütünlükdə məndə cəm oldu. Mən onları ən yaxşı şəkildə sıraladım, ən gözəl biçimdə tərtib etdim” (3, 93). Burada müasir nəzəri dilçiliyin terminologiyası, metod, struktur, sistem, təsnifat, seçmə əməliyyatları yada düşür və bu böyük dilçinin min il qabaq bu anlayışları fərqli terminologiyalarla qeyd etməsi, həqiqətən, heyrət doğurur.

“Divan”da verilmiş dünya xəritəsini ayrıca xatırlatmaq lazımdır. Bu xəritədə “Azərabaadeqan” adı ilə qeyd olunmuş Azərbaycan ölkəsinin sərhədləri müasir dövrümüzdə Azərbaycan türklərinin yaşadığı ərazilərin hüdudu ilə təxminən uyğundur: Gilan, Əraqe-əcəm, Kürdüstan və qədim Xorasan arasında ərazi. Bu qədim türk kitablarında yazılmış qeydlərə uyğundur. Əbu-Reyhan Biruni Zərdüşt haqqında danışarkən Mosul şəhərini (indi İraq ərazisi) Azərbaycan sərhədi daxilində yerləşən bir şəhər kimi qeyd edir: “Yəhudilərin fikrincə, Zərdüşt İlyas peyğəmbərin şagirdlərindən biridir... rumlulara (vizantiyalılara) görə, o, mosullu idi. Ehtimal ki, rumlular bu sözü dedikdə, Mosulu Azərbaycan sərhədləri daxilində hesab etmişdir” (6, 85). M.Kaşqari *Qaz* sözünün izahında hətta Qum və Qəzvin şəhərlərini də türk şəhərləri hesab edərək yazır: “Qaz... türklərin bəzisi Qəzvinə türk ölkələri daxilində hesab edirlər. Qum şəhəri də belədir; ona görə ki, türk dilində “*qum*” deməkdir”. Kaşqarlı bir neçə türk şəhərlərinin adlarını etimoloji cəhətdən təhlil etdikdən sonra əlavə edir: “Türk xalqları bu şəhərləri bina edərək, onları qeyd edilən və indiyə qədər davam edən adlarla adlandırmışlar. Sonralar farslar bu şəhərlərin guya fars şəhərləri olduğunu güman etmişlər. İndi isə Özkənddən Çinə, həmçinin Rumdan Çinə qədər olan yerlər... türk ölkələrinin sərhədləri daxilindədir

² Bakı Dövlət Universitetinin dosenti, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

1989-cu ildə rus dilində çap olunmuş Bizans imperatoru Konstantin Baqryanarodnının “İmperiyanın idarə olunması haqqında” irihəcmli əsəri erkən orta əsrlərdə (948-952) yazılmış və o dövrün tarixi abidələri arasında ən əhatəli, dəqiq mənbə hesab olunur. Bu əsər VII Konstantinin oğluna bir növ gələcəkdə hakimiyyəti necə idarə etmək, hansı ölkələr və xalqlarla diplomatik əlaqələri necə qurmaq, kimlərə üstünlük vermək, kimlərdən çəkinmək barədə vəsiyyətləridir. Əsərdə türklər, xəzərlər, göytürklər, avarlar, xüsusilə peçeneklər haqqında geniş məlumat verilmişdir. Müəllifin qeyd etdiyi coğrafi ərazilər, türk toponimləri, türk uluslarının dünyagörüşləri, inancları, psixoloji durumu, şücaəti haqqındakı verilən məlumatlar Kaşqarlının təsvirləri, mülahizələri ilə üst-üstə düşür, “Lügət”dəki sosiolinqvistik qənaətlərin dürüstlüyünü bir daha sübut etmiş olur (7, 125).

...Tarixin müxtəlif dövrlərində türk mədəniyyətinə, dilinə mütəmadi olaraq farsların, ərəblərin, monqolların, sonra da rusların və Avropa ölkələrinin təzyiqləri, gözügötürməzliyi müşahidə olunmuşdur.

Yeri gəlmişkən, xatırladaq ki, İranın bir sıra paniranizmi və fars millətçiliyini təbliğ edən alimləri türk dillərini fars dilinin dialekti hesab edir. Belə bir gülünc, heç bir elmi əsası olmayan mülahizə tarixən də söylənmiş, indi də təbliğ edilməkdədir. Bu alimciklərin fikrincə, İranda və onun ətrafında olan türklər irq nöqtəyi-nəzərindən başqa iranlılardan, farslardan heç də fərqlənmirlər. Paniranizmin məddahlarından biri Azərbaycan dilinin varlığını inkar edir, bütün sözlərimizin fars dili sözlərindən törəndiyini iddia edir. Hesab edirik ki, M.Kaşqarlının “Lügət”i həm də bu dedi-qoduya cavab verən möhtəşəm bir abidədir. Burada bir məqamı da qeyd edək ki, Azərbaycan alimi H.Zərinəzadə “Fars dilində Azərbaycan sözləri” əsərində yüzlərlə türk söz və ifadələrinin bu gün də fars ədəbi dilində işlənməsini tutarlı faktlarla sübuta yetirmişdir (6, 79). Lakin bu münasibətlərin fonunda türk ulusları özünün təkrarsız mədəniyyətini, adət-ənənəsini təkcə qoruyub saxlamamış, inkişaf etdirmişdir. Türklərin islam dinini qəbul etməsindən sonra onların ədəbi dilinin, ədəbiyyatının yeni fazası başlayır. X əsrdən sonra türk dili artıq regionda ərəb, fars dilləri ilə eyni səviyyədə dövlətçilikdə və mədəniyyətin müxtəlif sahələrində fəaliyyət göstərməyə başlayır. M.Kaşqarlının “Divanı lüğət-it-türk” əsəri yeni mədəni, elmi-siyasi mühitin yaranmasında atılan ilk addım kimi çox qiymətlidir. Türk dilləri leksikonuna daxil olan sözlərin, ifadələrin, frazeoloji birləşmələrin, eləcə də qrammatik quruluşdakı özünəməxsusluğun (iltisafilik) bir növ ərəb dili ilə müqayisəli təqdimi, açıq şərhlə ehtiyac olmadan türk dilinin zənginliyini, rəngarəngliyini və özünəməxsusluğunu əyani nümayiş etdirir.

Kaşqarlı Mahmudun “Divanı lüğət-it-türk” əsəri ümumən türkologiyada, eləcə də Azərbaycanda yetərincə tədqiq edilməmişdir. Bunun səbəbləri arasında əsərin Azərbaycanda tərcüməsinin Türkiyədən 60 il, Özbəkistandan 40 il, Qazaxıstandan 10 il sonra gerçəkləşməsidir. Lakin qeyd edək ki, “Divan”ı 1935-37-ci illərdə Azərbaycan türkcəsinə ilk dəfə Xəlil Said Xocayev tərcümə etmiş, lakin tərcümə nəşr edilməmiş, təcüməçiyə isə millət xaini damğası vurularaq qətlə yetirilmişdir. Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra “Lügət”in tərcüməsi yenidən gündəmə gəlmiş və 2006-cı ildə Ramiz Əsgər tərəfindən əvvəlcə Azərbaycan türkcəsinə, sonra isə 2009-cu ildə rusçaya tərcümə edilmişdir. Əsərin tərcüməsindən sonra elmi ictimaiyyət arasında M.Kaşqarlı yaradıcılığına maraq artmış, müxtəlif istiqamətlərdə araşdırmalara başlanmışdır. “Lügət”ə ümumi oxucu və mütəxəssis marağının artmasında əsərin tərcüməçisi Ramiz Əsgərin xidmətləri ayrıca qeyd olunmalıdır. O, bu monumental əsərə təkcə geniş ön söz yazmaq, Kaşqarlının bioqrafiyası, şəxsiyyəti, türkologiyadakı xidmətləri və mövqeyi barədə geniş məlumat vermək, əsəri nəfis şəkildə, dörd cildə nəşr etdirməklə kifayətlənməmiş, “Lügət”in bir sıra linqvistik xüsusiyyətlərinə onlarla məqalə yazmış, “Divanı lüğət-it-türk”ün morfologiyası” mövzusunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. “Lügət”in Azərbaycan türkcəsinə tərcüməsindən sonra bu sahədə aparılan araşdırmalar canlanmağa başlamış, abidənin mətnindəki poetik nümunələrə, sözlərin leksik-semantik aspektinə, qrammatik və leksik morfemlərin tarixi inkişafına, fono-morfoloji təkamülünə xeyli sayda araşdırma həsr olunmuşdur. Azərbaycanda araşdırıcılar M.Kaşqarlıya iki yöndən yanaşmışlar: 1) Bilavasitə “Lügət”lə bağlı konkret mövzuların işlənməsi: onomastik vahidlər, toponimlər, kulinariya leksikası, lüğətin leksikasının müasir Azərbaycan dili sözləri ilə müqayisəsi, lüğətdəki atalar sözlərinin semiotikası, lüğətin morfologiyası və s. 2) Azərbaycan dilinin tarixi leksikologiyasının müxtəlif məsələlərini tədqiq edən araşdırıcıların lüğət materiallarına üz tutması və oradakı qənaətlərin işığında bir çox linqvistik hadisələrin təkamülü barədə gəldiyi nəticələr.

Biz burada “Divanı lüğət-it-türk” əsərini tədqiq edən araşdırıcıların hər biri haqqında ayrıca danışmadan, bizim üçün maraqlı görünən iki araşdırma barədə qısa məlumat verməklə kifayətlənəcəyik. 1. Əsəd Cahangir. Qədim türk ədəbiyyatının poetikası (M.Kaşqarlının “Divanı lüğət-it-türk” əsərindəki bədii nümunələr əsasında) – 2001 və Arif Rəhimovlu. Mahmud Kaşqarlının Divanı lüğət-it-türk” əsəri və “Kitabi-Dədə Qorqud”.

Əsəd Cahangirin monoqrafiyası Steblyevanın “Razvitiye tyurkskix poetičeskix form v XI veke” əsərindən sonra lüğətdəki folklor nümunələrinin poetik aspektdə, əhatəli və yüksək nəzəri səviyyədə araşdırılması kimi diqqəti cəlb edir. Müəllif “Divan”dakı bədii nümunələrə Uzaq Şərq təmayüllü türk mədəniyyətindən Yaxın Şərq təmayüllü türk mədəniyyətinə keçidi özündə əks etdirən mənbə kimi yanaşır, onları müasir bədii düşüncəmizin genetik kodlarını özündə daşıyan abidə kimi səciyyələndirir. Həqiqətən də, “M.Kaşqarlının “Divan”ının yarandığı 1072-1077-ci illər dünya mədəniyyəti arenasında Bizans-xristian hegemonluğunun aradan qaldırılması islam mədəniyyətinin öz apogeyinə çatması və bu mədəniyyəti yaradan bir çox müsəlman xalqları içərisində türklərin xüsusi çəkisinin artması ilə əlaqədardır” (1, 5). Bu, Ə.Cahangirin gəldiyi qənaətdir. Doğrudan da, yetmiş il ərzində sovet imperiyası antimilləti və antitürk siyasəti ilə türk xalqlarının mədəniyyətinin, ədəbiyyatının öyrənilməsinə problemlər yaratmış, min illərlə Altay dağlarından tutmuş, Türkünə qədər bir coğrafi ərazidə məskunlaşmış, özünəməxsus mədəniyyət yaratmış türk xalqlarının etnik-kulturoloji inkişafını dərk etməyə mane olmuş, bu mədəniyyətin dünya mədəniyyəti arenasındakı yeri təhrif olunmuşdur... Az qala bir

əsr ərzində türk xalqlarını ümumtürklükdən təcrid etmək siyasəti ümumi türk mədəniyyəti dəyərlərinin qeyri-müəyyən, qondarma genezis üzərində öyrənilməsinə səbəb olmuşdur.

Ciddi polemik ruhda yazılmış monoqrafiyada "Divan"dakı şeir və atalar sözlərində istifadə olunan leksik vahidlər təsnif edilmiş, qədim türk şeirində ritmik-sintaktik paralelizmin mənşəyi, funksional imkanları aydınlaşdırılmış, şeir parçalarının intonativ səviyyəsi və məcazlar sistemi təhlil olunmuş, eləcə də təkrar, alliterasiya, vəzn, qafiyə, cinas, rədif və s. poetik fiqurların hərtərəfli elmi-nəzəri təhlili verilmişdir. Başqa araşdırıcılardan fərqli mövqedə dayanan Əsəd Cahangir "Divan"dakı poetik parçaların (şeirlərin) əruz vəznində deyil, türk xalqlarının milli vəznini olan hecada yazılmasını, epiforik qafiyənin ərəb-fars şeirinin təsiri ilə deyil, türk şeirinin daxili inkişaf meylinin təbii-məntiqi nəticəsi kimi meydana çıxmasını inandırıcı elmi arqumentlərlə sübut edir. Sözü gedən araşdırmanın türkologiya üçün dəyərini qabarıq təsəvvür etmək üçün kitaba son söz yazmış professor Kamil Vəli Nərimanoğlunun bir fikrini xatırladaq: "Əsəd Cahangir Kaşqarlı "Divan"ndakı bədii mətnləri XI yüzillikdə qələmə almasına baxmayaraq, V-XI əsrlərin, bəzən də daha əvvəlki dövrlərin ədəbi faktı kimi dəyərləndirir, onlara türkcənin ərəb-islam aləminə poetik fütuhətini təsdiq edən örnəklər kimi yanaşır. Bu mətnlərdə tarixçi tarixi, etnoqraf etnoqrafik gerçəkliyi, sosioloq sosioloji mənzərəni tapdığı kimi, poetik uzman da bədii dünyanın sirrini tapır" (4, 165).

Adımı çəkdiyimiz Arif Rəhimov isə M.Kaşqarlının "Divanü lüğət-it-türk" əsərini tayı-bərabəri olmayan abidə sayaraq göstərir ki, Batı türkcəsində yazılan və iki mindən artıq söz işlənən "Kitabi-Dədə Qorqud"dakı sözlərin böyük əksəriyyəti müasir Azərbaycan dilində qorunub saxlanmaqdadır, bununla yanaşı, bir çox leksik vahid də arxaikləşmişdir ki, bunların oxunuşu və semantik izahı ciddi tarixi-müqayisəli təhlil tələb edir. Müəllif Azərbaycan dilçiliyində mübahisəli olan *arqış, bağdada, qaqarsan, qan qasındı, dan-dansux, dərnəksiz, dünlük, yarmaz, yasanuban, yumuş, yund, köməc, gözlädi, sinirmək, şüşərmək* söz və ifadələrini Kaşqarlının materiallarına söykənərək müqayisə aparmış, onların mənasını və fonomorfoloji strukturunu müəyyənləşdirmişdir (5, 290-298).

Mən bu kiçik yazını "Divanü lüğət-it-türk" əsərinin elm aləmində kütləviləşməsində böyük xidmətləri olan Besim Atalayın sözləri ilə bitirirəm: "*Divanü-lüğət-it-Türk*" bir xəzinədir, onun üzərində üç, beş kişinin çalışması yetərli deyildir. *Divanun üzərində yüzlərlə kişi çalışacaq və hər çalışsan yeni bir cövvhər bulacaq*" (2, 36).

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Cahangir Ə. Qədim türk ədəbiyyatının lingvistik poetikası. Bakı, 2001.
2. Divanü lüğət-it-Türk. Tərcüməsi, 1 c., çevirən Besim Atalay, Türkiyə.
3. Kaşqarlı M. Divanü lüğət-it Türk, I cild, tərcümə edən və nəşrə hazırlayan Ramiz Əskər, Bakı, 2006.
4. Nərimanoğlu K.V. Türkolojinin pəncərəsindən görünən söz sənəti. Ə.Cahangir. Qədim türk ədəbiyyatının lingvistik poetikası. Bakı, 2001.
5. Rəhimov A. Mahmud Kaşqarlının "Divanü lüğət-it-türk" əsəri və "Kitabi-Dədə Qorqud" – Dədə Qorqud-1300. Bakı, 1999.
6. Zərinəzadə H. Fars dilində Azərbaycan sözləri, Bakı, 1962.
7. Багрянородный К. Об управлении империей. Баку, 1989.

Açar sözlər: Mahmud Kaşqarlı, lüğət, müqayisəli dilçilik, türk, tayfa, türk dilləri, XI əsr, söz, poetika, mətn.

Ключевые слова: Махмуд аль-Кашгари, словарь, сравнительная лингвистика, турк, племя, тюркские языки,

Key words: Mahmud al-Kashgari, dictionary, comparative linguistics, Turk, tribe, Turkic languages,.

ПРОИЗВЕДЕНИЕ МАХМУДА КАШГАРЛИ «ДИВАН ЛУГАТ АТ-ТУРК» И АЗЕРБАЙДЖАНСКОЕ ЯЗЫКОЗНАНИЕ

Резюме

Махмуд аль-Кашгари написал произведение «Диван лугат ат-турк» между 1072 и 1078 годами в Багдаде. Как мыслитель, знакомый со всеми отраслями науки средневекового мусульманского мира, автор создал беспрецедентный труд, в котором собраны история, литература, мировоззрение, этнография тюркских народов, особенно богатые языковые особенности. Эта работа до сих пор сохраняет свою ценность как авторитетный источник.

Хотя произведение было впервые переведено на азербайджанский язык Халидом Саидом в тюркском мире в 1937 году, антинациональные силы запретили его издание и убили переводчика как предателя. В 2006 году «Лугат» был переведен на азербайджанский язык Рамизом Аскармом и издан в изящном оформлении в четырех томах. После этой публикации в азербайджанском языкознании началось изучение «Лугата», особенно предметом исследования стал его лингвистический, поэтический и текстологический аспекты.

MAHMUD AL-KASHGARI'S WORK "DIVAN LUGAT-AT-TURK" AND AZERBAIJAN LINGUISTICS

Summary

Mahmud al-Kashgari wrote the work "Divan Lugat at-Turk" between 1072 and 1078 in Baghdad. As a thinker familiar with all branches of science of the medieval Muslim world, the author created an unprecedented work, which brings together the history, literature, worldview, ethnography of the Turkic peoples, especially rich linguistic features. This work still retains its value as an authoritative source.

Although the work was first translated into Azerbaijani by Khalid Said in the Turkic world in 1937, anti-national forces banned its publication and killed the translator as a traitor to the nation. In 2006, "Lugat" was translated into Azerbaijani by Ramiz Askar and published in elegant design in four volumes. After this publication, the study of "Lugat" began in Azerbaijani linguistics, especially its linguistic, poetic and textual aspects became the subject of research.

RƏYÇİ: dos. S.Abbasova